

kultura

POZNAŃSKI KONGRES KULTURY 1-3 GRUDNIA 2011

RAPORT Grupy Roboczej nr 6 ///

Edukacja kulturalna i uczestnictwo w kulturze.

GRUPA ROBOCZA NR 6

Przedmiotem prac grupy jest edukacja kulturalna, rozumiana zarówno jako edukacja do sztuki, jak i poprzez sztukę. Celem działań grupy jest wypracowanie: rozwiązań systemowych (m.in. zapisy prawne regulujące prowadzenie edukacji w instytucjach kultury, wprowadzenie nowych rozwiązań do szkół), a także tak zwanych „dobrych praktyk”, które stworzą podłoże dla zbudowania różnorodnego i nowoczesnego programu edukacji kulturalnej, pozwalającego kształcić świadomych i wymagających uczestników kultury. Spotkania grupy rozpoczęliśmy od rozpoznania badanego obszaru: zapoznania się z obowiązującymi zapisami prawnymi dotyczącymi edukacji kulturalnej (ustawy ministerialne, uchwały Rady Miasta Poznania) i ze stanem badań z zakresu edukacji i uczestnictwa w kulturze, przyjrzenia się aktualnej ofercie edukacji kulturalnej w mieście, zarówno kierowanej do szkół, jak i indywidualnej oraz rozmów z przedstawicielami instytucji kultury. Na tej podstawie stworzyliśmy zakres problemów, nad którymi aktualnie pracujemy. Obecnie analizujemy rozwiązania systemowe w obszarze edukacji kulturalnej w krajach zachodnich (Francja, Wielka Brytania) oraz w krajach Skandynawii.

Autor raportu: Maciej Szymaniak

WSTĘP

Edukację kulturalną rozumiemy jako system działań tworzących i opisujących przestrzeń pomiędzy odbiorcą a twórcą i jego dziełem oraz pośredniczącymi w tym przekazie instytucjami kultury.

Na potrzeby niniejszego raportu, uczestnictwo w kulturze rozumiemy jako udział w ofercie edukacyjnej i wydarzeniach artystycznych.

Obszar na styku pojęć „edukacja kulturalna” i „uczestnictwo w kulturze” obejmuje problem edukacji poprzez kulturę. Będziemy ją rozumieć jako ofertę programową skierowaną do wybranych grup wiekowych i społecznych.

Edukację kulturalną i uczestnictwo w kulturze opisujemy i przedstawiamy jako działania skierowane do różnych grup wiekowych i społecznych, które umożliwiają uczestnictwo w kulturze: dzieciom, młodzieży, rodzinom, dorosłym, seniorom oraz niepełnosprawnym (intelektualnie i fizycznie). Oferta edukacyjna powinna być jednym z podstawowych elementów działalności instytucji kultury, być spójna z jej programem, a przez to odgrywać bardzo ważną rolę pośrednika między prezentowanymi działaniami/obiektami a odbiorcą.

REKOMENDACJE

1. Oferta edukacyjna instytucji kultury powinna być rzeczywistym elementem programu danej placówki. Istotny jest również sposób myślenia o działaniach edukacyjnych jako integralnym elemencie programu instytucji kultury.
2. Instytucje kultury, finansowane ze środków publicznych, powinny posiadać ofertę edukacyjną i programową skierowaną do zróżnicowanych grup wiekowych i społecznych (ze szczególnym naciskiem na grupę dzieci i młodzieży), spójną z ich profilem działania.
3. Samorząd powinien powołać funkcję Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Edukacji Kulturalnej.
4. Istnieje konieczność wprowadzenia obowiązkowego parytetu dla działań z zakresu edukacji kulturalnej w podziale środków pochodzących z miejskiego budżetu dotacyjnego.
5. Istotna jest potrzeba stworzenia systemu premiowania najlepszych wydarzeń kulturalnych o profilu edukacyjnym. Znacząca wydaje się konieczność certyfikowania wydarzeń o charakterze edukacyjnym, której podlegać będą produkcje wszystkich instytucji kultury.
6. Istnieje konieczność stworzenia płaszczyzny do prezentacji i wymiany informacji (portal, wydawnictwo), gdzie ukazywana będzie oferta edukacyjna i programowa poznańskich instytucji kultury.
7. Ważne jest wprowadzenie możliwości korzystania z dotacji i stypendiów dla twórców, którzy poprzez swoje działania zaprojektują realne programy edukacyjne.

8. Istnieje konieczność wprowadzenia czytelnego systemu wolnych wstępów do wszystkich instytucji kultury działających w mieście. Istotne wydaje się także obniżanie cen biletów na wydarzenia dotowane ze środków publicznych.
9. Oferta edukacyjna instytucji powinna być dostosowana do programów nauczania na wszystkich poziomach kształcenia dzieci i młodzieży. Samorząd powinien przeznaczyć środki finansowe na organizację w szkołach przynajmniej jednej godziny lekcyjnej w tygodniu poświęconej sztuce lub/i uczestnictwu w kulturze.
10. Istotnym elementem (wielopoziomowego) budowania miejskiej sieci edukacji artystycznej są szkoły artystyczne. Ich uczniowie mogą przybliżać sztukę swoim rówieśnikom z innych szkół w ramach projektu „artystycznych lekcji” (kierowanego przez Pełnomocnika ds. Edukacji Kulturalnej).

IDEA

Instytucje kultury a edukacja

Na terenie Poznania działa kilkadziesiąt instytucji kultury. Niemal wszystkie, niezależnie od sposobu zarządzania czy finansowania, prowadzą działalność edukacyjną lub/i posiadają ofertę programową skierowaną do dzieci i młodzieży.

Instytucją z najbardziej rozbudowanym programem edukacyjnym (skierowanym do dzieci, młodzieży i dorosłych oraz osób niepełnosprawnych) jest Muzeum Narodowe. Programy edukacyjne istnieją również w Muzeum Archeologicznym i Muzeum Archidiecezjalnym. Pozostałe muzea nie posiadają stałego programu edukacyjnego.

Drugą instytucją o rozbudowanym programie edukacyjnym jest Centrum Kultury „Zamek”. Działalność, zwana edukacyjną, skupia się tu wokół kilkunastu pracowni, klubów i zespołów oraz realizowanych, w ramach imprez programowych, warsztatów, spotkań i wykładów.

Instytucją realizującą bogaty program edukacyjny, przeznaczony dla dzieci i młodzieży, jest Centrum Sztuki Dziecka. Szeroką działalność edukacyjną prowadzi również Biblioteka Raczyńskich, która proponuje bogaty program spotkań, warsztatów, wystaw przeznaczonych dla różnych grup wiekowych.

W Poznaniu działają trzy Młodzieżowe Domy Kultury (jednostki podległe miastu). Realizują one program mający stanowić uzupełnienie dla programu szkolnego. W każdym MDK-u działają pracownie: plastyczne, literackie, taneczne, muzyczne, jak i sportowe oraz turystyczne. Młodzieżowe Domy Kultury nie organizują imprez cyklicznych, a ich działalność powinna być skorelowana z programami nauczania.

Obok Młodzieżowych Domów Kultury, w Poznaniu działa dwadzieścia siedem Osiedlowych Domów Kultury i klubów podlegających spółdzielniom mieszkaniowym. W placówkach tych organizowane są zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych, obejmujące wiele dziedzin

(sztukę, literaturę, muzykę, sport, różnego rodzaju hobby). Zauważalny jest tu brak promowania współczesnych form artystycznych z zakresu muzyki i plastyki.

Wśród poznańskich teatrów, ofertę edukacyjną posiada jedynie Teatr Polski w Poznaniu i Teatr Wielki im. Stanisława Moniuszki. W Teatrze Polskim w Poznaniu realizowane są warsztaty aktorskie, przechadzki po teatrze, działa też „Klub Profesora Pimko”. Działalność edukacyjna w Teatrze Wielkim realizowana jest w przez fundację „Jutropera”.

Ofertę programową dla dzieci i młodzieży posiadają: Teatr Animacji, Teatr Muzyczny (oba nie posiadają programu edukacyjnego) oraz Teatr Wielki. Pozostałe sceny nie posiadają programów edukacyjnych oraz nie mają oferty programowej skierowanej do dzieci i młodzieży.

Centrum Turystyki Kulturowej „Trakt” realizuje działania edukacyjne odbywające się w przestrzeni publicznej i docierające do szerokiego grona odbiorców. Ponadto, Centrum jest zarządcą pierwszej w Poznaniu interaktywnej ekspozycji historyczno-kulturowej: Interaktywnego Centrum Historii Ostrowa Tumskiego.

Bogata oferta edukacyjna poznańskich instytucji wymaga szerokiej promocji oraz zmiany sposobu myślenia o niej, jako dodatku do działań programowych. W nowoczesnych instytucjach kultury, program edukacyjny jest bowiem budowany wraz z tak zwaną „główną linią programową”, co w rzeczywistości pozwala mu być integralnym i niemarginalizowanym elementem działalności.

Charakter działań edukacyjnych w poszczególnych instytucjach kultury powinien być różnorodny, ale dostosowany do możliwości, sposobu działania i profilu danej placówki. W każdym sezonie artystycznym powinny mieć miejsce spektakle, koncerty, wystawy, wydarzenia artystyczne skierowane specjalnie do różnych grup odbiorców. Obok tego: prowadzenie stałych pracowni, warsztaty otwarte dla publiczności i skierowane do różnych grup wiekowych, spotkania z artystami, wykłady (istnieje ogromne zapotrzebowanie na tłumaczenie, objaśnianie zjawisk kultury i sztuki).

Zadaniem działań edukacyjnych w instytucjach kultury jest stworzenie i wypełnienie przestrzeni pomiędzy odbiorcą i dziełem sztuki/wydarzeniem kulturalnym, w oparciu o ideę mediacji. Istnieje również potrzeba odpowiedzi na zapotrzebowanie publiczności: zauważalny jest brak rozbudowanej oferty edukacyjnej i programowej skierowanej do rodzin; uboga jest również oferta w porze popołudniowo-wieczornej.

Urząd a edukacja kulturalna

W relacji między Urzędem (zarówno Miasta, jak i Marszałkowskim) a instytucją kultury powinien istnieć zapis dotyczący edukacji kulturalnej. Każda instytucja (fundacja, grupa artystyczna, artysta), korzystająca z publicznych pieniędzy, musi posiadać realny program edukacyjny. Środki przeznaczone na edukację powinny być jasno określonym i wysokim

odpisem, by realizacja działań edukacyjnych posiadała odpowiedni poziom, rozmach i duże możliwości promocji.

W strukturze Urzędu Miasta nie ma jednostki bezpośrednio odpowiedzialnej za edukację kulturalną. Większość placówek kulturalnych podlega Wydziałowi Kultury, niektóre Wydziałowi Oświaty (przykładem Młodzieżowe Domy Kultury). Istotne wydaje się zatem stworzenie stanowiska Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Edukacji Kulturalnej i Uczestnictwa w Kulturze.

Funkcja ta wypełnić może przestrzeń pomiędzy Wydziałem Kultury i Wydziałem Oświaty Urzędu Miasta oraz Kuratorium Oświaty.

Stanowisko Pełnomocnika powinno być kadencyjne i posiadać uprawnienia do przekazywania środków z budżetu miasta na: edukację kulturalną, kierowanie płaszczyzną informacyjną, prezentowanie szkołom oferty edukacyjnej, informowanie instytucji kultury o potrzebach szkół i widzów indywidualnych oraz rozpisywanie konkursów na działania edukacyjne lub/i wydarzenia programowe/repertuarowe skierowane do młodego odbiorcy.

Obok konieczności powołania stanowiska Pełnomocnika, istnieje potrzeba przybliżania oferty edukacyjnej w informatorach (zarówno w wersji drukowanej, jak i elektronicznej) skierowanych do szerokiej publiczności (dzieci, młodzieży, dorosłych, rodzin, niepełnosprawnych) oraz nauczycieli.

W Poznaniu nie istnieje jednolita płaszczyzna wymiany informacji na temat bieżącej działalności programowej i oferty edukacyjnej instytucji kultury działających w mieście. Dane takie pojawiają się w zaledwie w kilku miejscach: w Internecie i w formie drukowanej. Niezależnie od wydawnictw zbiorczych, instytucje kultury często same informują o swoim programie.

Wzorem rozwiązań europejskich, oferta powinna być prezentowana z dużym wyprzedzeniem czasowym, aby potencjalny odbiorca (w tym szkoły) mógł dostosować swój harmonogram do działań kulturalnych.

Szkoła a edukacja kulturalna

Niepokojący i dotkliwy wydaje się fakt braku zajęć artystycznych i kulturalnych w polskich szkołach. Dzieci i młodzież nie są przygotowane do bycia świadomymi uczestnikami kultury, pozbawione są również możliwości rozwoju talentu i wrażliwości podczas tradycyjnych lekcji muzyki i plastyki. Na poziomie lokalnym, samorząd powinien finansować dodatkowe zajęcia kulturalne i artystyczne, które wypełnią zaniedbaną przestrzeń. Zaznaczmy, że szkoła jest najlepszym miejscem dotarcia do dzieci i młodzieży bez względu na ich status społeczny, nawyki dotyczące uczestnictwa w kulturze, czy ich brak.

Należy zwrócić także uwagę na istnienie szkół, które regularnie korzystają z oferty programowej i edukacyjnej instytucji kultury oraz same prowadzą autorskie programy

z zakresu edukacji kulturalnej. Placówki te zasługują na wyróżnienie i przedstawienie ich jako „szkół dobrych praktyk” (zadanie Pełnomocnika ds. Edukacji Kulturalnej).

Z jednej strony instytucjom i animatorom kultury trudno dotrzeć do szkół, z drugiej zaś, placówki oświatowe „zarzucane” są wielką ilością ofert od nieznanymi im bliżej grup artystycznych i fundacji. Wydział Oświaty nie jest w stanie rekomendować podległym sobie placówkom wydarzeń i programów, w których młodzież powinna uczestniczyć. W związku z tym, wydarzenia kulturalne, skierowane do dzieci i młodzieży, bywają „bojkotowane” przez szkoły, dla których uczestnictwo w kulturze oznacza często wyłącznie kłopoty – z realizacją programu nauczania, z organizacją wyjść ze szkoły, z opłatami za nadgodziny dla nauczycieli.

Innym aspektem jest istnienie szkół artystycznych na kilku poziomach nauczania. Szkoły muzyczne, baletowe i plastyczne posiadają ogromny potencjał a ich przestrzenie mogłyby być miejscami „pierwszego kontaktu ze sztuką” dla dzieci i młodzieży ze szkół pozbawionych programów edukacji kulturalnej.

Podsumowując, przedstawione powyżej dziesięć rekomendacji stanowi listę zagadnień gotowych i możliwych do wdrożenia, tworzących nową przestrzeń w działaniach kulturalnych i likwidujących przyzwyczajenia wciąż stosowanej hierarchicznej edukacji kulturalnej.

ZAKOŃCZENIE

Edukacja kulturalna jest jednym z najważniejszych ogniw w funkcjonowaniu nowoczesnej instytucji kultury. Jej kształt zależy zarówno od twórców, animatorów kultury, osób kierujących instytucjami kultury, jak i urzędników odpowiedzialnych za kulturę.

Przygotowanie odbiorcy do świadomego poruszania się w obszarze kultury powinno być istotnym, świadomym i mądrym elementem misji instytucji publicznych oraz niepublicznych.

Przedstawione powyżej dziesięć rekomendacji to przede wszystkim tezy wypracowane na podstawie znajomości lokalnych realiów, propozycje, których wdrożenie wydaje się koniecznością.